

Ђорђе Ђекић, Косара Теодорита – од историје до култа

Пред читаоцем је још једна научна монографија професора Ђорђа Ђекића која се односи на наш рани средњи век. По свом жанру ова студија спада најпре у врсту истраживачких радова који се могу именовати као просопографија – студија о знаменитим историјским личностима, каква је несумњиво била кнегиња Косара-Теодорита, супруга Светог кнеза Владимира (+ 1016). Исто тако, ова студија се може по свом садржају сврстати и у агиографију – научне монографије које се баве проучавањем Светитеља и њиховог живота и подвига у складу са древним предањем Цркве све до најновијих времена. Житија светих спадају у најстарије писано наслеђе Цркве и чине неутуђиви саставни део светитељског поштовања и култа Светитеља, поред Службе – богослужбеног поштовања, и иконографије – ликовно представљање Светих на иконама, фрескама, у катакомбама или штампаним делима.

Научна монографија која је пред нама резултат је вишегодишњег пажљивог и свестраног проучавања веома сложене црквено-историјске проблематике везане за личности и дела брачног пара Светог кнеза Владимира и његове супруге Преподобне Косаре-Теодорите. Аутор у својој мултидисциплинарној – црквеноисторијској и агиографској анализи полази од најранијих писаних извора - Житија ових Светитеља. Консултује и друге савремене изворе и усмена предања која су касније записивана као плод усменог, неписаног предања које је живело у нашем народу као израз светитељског поштовања и култа који је веома рано заживео на нашим ширим просторима. Ти извори су често пута контроверзни и није лако донети тачне закључке у научно-истраживачком смислу речи. Ради добијања што објективније представе наш аутор често прибегава компаративној методи излагања како би дошао до егзактних закључака упоређујући их и са резултатима досадашњих истраживања, и код нас, и у свету. Оно што посебно карактерише истраживачки поступак ове по садржају заиста јединствене научне монографије јесте да аутор прави добро промишљена поређења Владимира и Косаре са личностима из Светог писма Старог и Новог завета као писаног Откривења у коме се на најбољи могући начин – инспиративан и надахњујући, рефлектује појам светости као такав и незаобилазан у литерарном жанру ове врсте. Говорећи о њиховим хришћанским врлинама: љубави, поштовању, доброчинству, пожртвовању, побожности, праштању и тако даље, он веома мудро и оперативно се позива на знамените библијске личности и њихове врлине као што су цар и пророк Давид, цар Соломон, пророк Мојсије, царица од Сабе, пророк Језекија, и многе друге личности које својим животним примером инспиришу и надахњују хришћанске подвижнике и светитеље уопште. Несумњиво, врхунац божанског откривења и спасења је у личности Господа Христа Спаситеља које је описано у Новом завету. Наш аутор на много места цитира кључна места из Јеванђеља као благе и радосне вести о спасењу човечанства или Посланице апостола Павла, указујући да је Нови завет, не само богонадахнути спис – то је пре свега остварен и реализован хришћански живот каквим су живели хришћански Светитељи кроз сву историју Хришћанства, а тако ће бити до краја овога света и века, до Христовог другог доласка у слави са Светима својим који су му од памтивека угодили, пре свега, својим животом и својим делима.

Једно од разложних упитних истраживачких изазова код нашег аутора јесте и питање када ће Преподобна Косара-Теодорита бити и званично канонизована или унета у календар Светих наше Цркве. Аутор добро примећује на основу Житија Косаре да она као хришћанка, као монахиња поседује све врлине које красе Светитеље. Сматрам да смо на добром путу да наша помесна Црква и званично канонизује Косару – Теодориту, јер у новије време као израз свенародне побожности и молитвеног поштовања Косаре-Теодорите настале су многе њене иконе-фреске у нашим новосаграђеним храмовима на којима је већ евидентирана као Света и коју призивамо у својим молитвама. Ништа ново не говорим ако кажем да је неко Свети и ако још није званично увршћен у календар Светих. Наводимо пример Светог деспота Стефана Лазаревића који је после 500 година од упокојења, канонизован 1927. а упокојио се 1427. године. У овом случају, Преподобни Јустин Ћелијски у свом делу Житија Светих за месец мај доноси веома садржајан животопис Светог мученика Јована Владимира краља Српског као и Похвалу Светом краљу Јовану Владимиру (Архимандрит др Јустин Поповић, Житија светих за месец мај, Београд 1974, 527-541). И овај податак сам по себи већ увелико сведочи да је Преподобна Косара-Теодорита у верујућем нашем народу осведочена као Светитељка и да се на њен хришћански живот као хришћани можемо угледати и њеном хришћанском примеру следовати. Још једна важна напомена припада овој знаменитој научној монографији професора Ђорђа Ђекића, а то је да о хришћанима, њиховом животу, вери, подвизима, искушењима кроз која су пролазили и како су их савлађивали, најбоље могу да пишу и духовно созерцавају управо хришћани, као они који и сами на том пољу већ имају извесно духовно искуство. Ово, да кажемо правило одговара познатој сентенци и мисли да се „слично познаје сличним„. С друге стране, колико објективно и зналачки о хришћанима могу да пишу, рецимо, нехришћани који нису ни теоретски, а још мање практично упућени у основне хришћанске врлине и погледе. Имајући све ово у виду, и на овај начин се потврђује значај, вредност и велики духовни допринос који смо добили овом научном монографијом професора Ђорђа Ђекића.

Протојереј др Радомир В. Поповић

Протојереј др Радомир В. Поповић